

Boro KANKOVIĆ:

TREĆI

O PARTIZANIMA DRUGOG BATALJONA

Rat me je zatekao u Kobatovcima. U ljeto, kada je obavljena vršidba, radio sam kod vršalice. U to vrijeme i ustaše su počele da dolaze u sela. Sjećam se istaknutijih ustaša iz susjednog sela: Marka Češljara, koga smo kasnije ubili, Vrše, Radića, i još nekih, koji su dolazili u sela i provali nam orpsku majku, govoreći da je do ta orpskog zuluza. Ovim su htjeli da zaprijetе kako bi vršalice otišle u njihovo selo, Mahovljane, ispod brda, nedaleko od italijanske crkve. Skočio sam sa mašine, opsovao sam im ustašku majku i Nezavisnu državu Hrvatsku, kao i njihovog Antu Pavelića. To su čuli seljaci koji su se ovdje zatekli. Nakon nekoliko časova, pozvao me je Slavko Barušić, poznat kao zlikovac i ustaša, i Dane Čulina, također ustaša. Čulina je u toku rata bio uhvaćen, a Slavko Barušić je poslije oslobođenja suđen u Banjoj Luci, gdje sam i ja bio svjedok. Osuđen je na smrt.

Kao što sam rekao, Barušić me je pozvao u opštinu i upozorio me da se javim žandarmerijskoj stanici /oružnička postaja/ u Klačnicama.

Obzirom na sukob sa ustašama i predstavniciima ustaške vlasti, morao sam da razmišljam kako da se sklonim. Odlučio sam da idem u partizane. Sjećam se da sam to povjerio Švabi, čija je kuća preko puta od moje. Bila je to čuvena trgovačka porodica u našem kraju, koja je izbjegla ispred ustaša. Ovdje je Švabo Franc Bankmajer, držao lokal, pa sam se obratio njemu rekavši mu da idem u šumu. Dao mi je cigareta, trapikoga sira i oko 15 metaka. Uputio sam se prema Maglajanima. Bilo je to poslije ustanka na Kozari, čini mi se avgusta 1941.

Htio bih još da napomenem da me je prije sukoba sa ustašama pozivao Slavko Barušić. Tada mi je Barušić i Dane Čušin kazao da Mirko Iakić, ustaški agent, pita da li bih i ja htio pristati da radim za njih. Pristao sam, ali sam uskoro otišao.

Otišao sam preko Vrbasa i tamo našao brata od ujaka Iliju Stojanovića, iz Prijedora. Ispričao sam mu šta su mi ustaše nudile i kako sam se sa njima sukobio. On mi je rekao da je moje mjesto u partizanima, ali da se vratim u selo. Nakon povratka, ostao sam kraće vrijeme i bio sam u vezi sa Ilijom. Sjećam se da sam prenio ustašama, prema uputstvima Ilinijim, da će biti napad iz Lupe, da su stigle arpske jedinice, što je izgleda doprinjelo da su neke ustaše i švabe pogjegli. u Bosansku Gradisku /Gecel, Zel i još neki/.

Pošto sam već bio u vezi sa partizanima, odlučio sam da krenem, pa sam o tome pričao sa Francom Fankmajerom. On je saradživao sa partizanima, preko mene, 1941. i 1942. On me otpremio u partizane. Došao sam u Maglajane kod Lasovana. Tamo sam našao Jožana Ježa, iz Maglajana, koji je bio predsjednik opštine za vrijeme bivše Jugoslavije. Rekao sam i njemu da mi da cigareta, da idem "prijeke", što je značilo - u partizane. On se izderao, rekaći da za mene nema ništa, a zatim je otišao i javio Barušiću i ustašama. Oni su uskoro došli, ali kasno. Mene je Libonja, prebacio preko Vrbasa, gdje su me dočekala dvojica četnika: Dušan i Ljubo Gotovac. Oni su imali na kapama četničke oznake - kokarde i kičanke. Gotovac me je pitao da li bih se vratio da s njim tražim kožne kapute. Vratio sam se sa njim i sakupljali smo kožne kapute /oko 20 komada/. I njemu sam ispričao kako je prema meni postupio Jožan Jež. Kada me se vratili kod Ježa, Gotovac me je pitao da li je to on, da ga ubije, ali

sam ga odvratilo od toga.

Mi smo se krenuli prema Kadnjanima. Mislio sam da idem u komandu. Kada sam došao u školu u Kadnjanima, našao sam Iliju Stojanovića, bio je zamjenik komesara, komandir je bio Duško Bojanić, a Duško Brković komesar. Pozvali su me Ilija Stojanović i Duško Bojanić. Tada mi je Ilija rekao: "Ti, Boro, znaš da smo mi rodbina i svoji, ali bih ti htio reći da u našoj vojsci nema familijarnosti, niti te ja mogu zaštititi. Imaš da staviš petokraku i da slušaš šta ti ja kažem, jer se petokrakom treba da ureš". Prišao sam na to, jer nisam znao značenje ni petokrake ni kokarde, imao sam 18 godina. Stavio sam petokraku zvizdu, a pored toga nosile su se još trobojnice, a ko je htio, nosio je i kičanku na kapi. Ostao sam ovdje dva dana, a zatim sam poslan na brdo na stražu. Uveče sam odredjen na stražu.

Bilo je i partizana i četnika. Partizani su bili Duško Bojanić, Duško Brković, Ilija Stojanović, a četnici: Ljubo i Dušan Gotovac, Branko Kurjak, koga sam poznavao, jer je prije rata prevozio kamen na cesti, zatim je bio Šipka, iz Slatine, mislim lugar, te neki Stojanović. Ovi pet sam zapamtio. Oni su imali kokarde, sa malim bračama, a bili su dobro obučeni.

Iste večeri ću nešto više o tome saznati. Bio sam na straži sa Šipkom, pa me je pitao da li znam šta su komunisti, ali mu nisam umio odgovoriti, osim da su to Rusi, jer o partiji nisam znao ništa. Šipka mi je rekao da kod komunista, pored ostalog, nema razlike žena u braku, da među komunistima vlada nemoral, a pošto mu nisam znao odgovoriti, rekao sam da se neću ni ženiti.

sutradan sam otišao Iliji Stojanoviću i Dušku Bojaniću i ispričao im razgovor sa Šipkom. Oni su došli u ovaj kraj da or-

Sanizuju ustanak. To mi je ispričao Duško Brković, rekavši da se u partizane primaju svi koji to žele, i bez razlike na nacionalnu i vjersku pripadnost. Kada sam ih pitao kakva je to vojska i zašto se bori, kada brat može da živi sa snahom, i sl. oni su se nasmejali, jer su vidjeli da sam neupućen. Ilija mi je objasnio da to nije istina, da je to neprijateljska propaganda itd.

Poslije su došli u partizane moji drugovi i komšije: Vaso Stanković, Mitar Tadić, Boško Jović, Sava Radić i jedan Tadić. Moglo je to biti u oktobru 1941. Određjeni smo da idemo za Kozaru. Sa nama je pošao i Veljko Bundalo, iz Lupe /koji se sada nalazi u Banjoj Luci/. Prešli smo preko Vrbasa i pored moje kuće u Kobatevcima. Bio je sa nama borac Bobić, iz Krneta, a inače je živio u Mahovljanima. Bio je bolestan, pa smo ga ja i Vaso Stanković nosili sve do Jazovca. Kada smo pošli, rečeno nam je da idemo u pomoć u Kozaru. Putovali smo cijelu noć, jer je trebalo preći od Kadinjana do Podgradaca. Kada smo došli u Katavulje, u našoj kuhinji smo ručali. Jeli smo kuhanu govedinu sa pasuljem, ali bez soli. Ovdje smo se odmorili, a zatim krenuli na tzv. 15-61 kilometar kod Vrbaške. Druge ili treće večeri vršen je napad na školu u Vrbaškoj.

Iznenađilo me da među partizanima nema i četnika, kao u Kadinjanima. Postavio sam pitanje Ademu Kovačeviću, komesaru, kada ćemo položiti zakletvu, jer u Kadinjanima nismo polagali zakletve. Sjećam se da nas je Adem Kovačević postrojio u Grbavcima kod škole, nas 6-7 boraca, rekavši nam da danas polažemo zakletvu. Adem nam je rekao da se zakletva može polagati po volji - skupljanjem tri prsta desne ruke, a ko hoće može da skupi prste desne ruke i stavlja na desnu slepoočicu. Ne sjećam se sa-

držaja zakletve, ali znam da je Adem pročitao, a mi smo ponavljali za njim, da ćemo služiti narodu, boriti se protiv neprijatelja i sl. Bio je prisutan i komandir čete Piljo Stanišljević.

Poslije polaganja zakletve, uslijedila je akcija na školu u Vrbaškoj. Bio sam u vođu Rade Cekića. U ovoj akciji na te škoni mitraljezu bio je Vaso Stanivuković, koji je, izgleda, u bivšoj jugoslavenskoj vojsci služio kod teških mitraljeza. Imao je pomoćnike Lajića, Leju Stanišljevića, koji je nedavno umro. Bio sam u blizini kada je tukao iz teškog mitraljeza. Kod mene je bio mlađić u zaklonu i odatle tukao. Kada smo se počeli povlačiti, jer nismo uspjeli da zauzmemo školu, pozvao sam i ovoga mlađića, ali on je pogodjen i ostao je martav. Tada je ranjen i naš deset r, dobar borac, Djuro Adamović.

U našoj četi, iako se ne sjećam brojnog stanja, bila su tri vođa. Vodnici su bili: Stevan Katavulj, Rade Cekić i jedan Babić, koji je poginuo. Četa je bila smještena u kući Trivića, znam da je bio bez jednoga oka. Kao što sam rekao komandir je bio Piljo Stanišljević, a komesar Adem Kovačević. "Ošao nam je i jedan Drago Dudža, domobran, kasnije je zamjenio Pilju Stanišljevića. Znam da je Drago Hrvat, da je kao domobran došao u partizane. Sa njime je došla i nje ova žena.

Naša četa je često odlazila na Kolonu i na 15-ti kilometar u Vrbašku, gdje su se većinom vodile borbe. Jednom kada smo išli na Kolonu zarobljen je Šnajser, koga je kasnije nosio Piljo Stanišljević.

Poslije smo išli u akciju u Mahovljane, na italijanskucorku, jače uporište. Išla je naša četa uz pomoć civila iz Kobatovaca, koji su nam pomogli u držanju straže i sl. Ovdje smo izgubili nekoliko drugova. Od njih poznajem Luku Marića, mislim da je od Vrbaške. Bila su dva brata Marića. Da bismo i

gubili nekoliko drugova. Od njih poznajem Inku Marića, mislim da je od Vrbaške. Bila su dva brata Marića. Da bismo likvidirali uporište, zapalili smo crkvu, ali je neprijatelju stigla pomoć, pa smo se morali povući.

Ukoro sam bio povučen iz vođa u komandu čete. Radovan Makić i ja bili smo kuriri. Dobio sam zadatak da ispitam kako se kreću neprijateljske snage na banjalučkoj cesti. Drugovi sa kojima sam sarađivao bili su aktivni: Dušan Čović, Andrija Ristić, stari Bajić, Uroš Uruša i još neki. Odsjedao sam u kući Peje Kovačevića, i održavao vezu sa njegovim sinom Jivkom i bratom koji je poginuo. Bilo je to u 1941. godini. Spuštan sam se u ravan, do kuće Pećančeve. Tu sam dolazio do podataka o neprijatelju. Pisan sam Francu Fankmajeru, koji je stanovao blizu kuće moge oca i brata. Znam da su to saznale ustaše Dujlovići /dvojica braće/. Jednoga su partizani uhvatili u Razboju i tamo ga ubili, a drugi je 1944. nažjen obješen na tavanu svoje kuće. Znajući da sam u partizanima, Dujlovići su uhvatili moge brata i oca, i Dražu Pećanca i otjerali ih u Kladnjicu. Draža Pećanac je pobjegao iz zatvora i došao u partizane. Moga brata su otjerali u Jasenovac i ubili.

U kući Ludviga Zela, izvjesno vrijeme skrivala se Lida Jelić-Marjanović. Kasnije sam saznao da je ona ovdje boravila po direktivi Partije, da je okupljala oroladince i Skojevce. Sa Lidom sam bio u Bosarskom odredu i interesovao se da li je bila kod Zela.

Narod Lijeve Polje veoma je simpatizirao partizane, pružao materijalnu pomoć u hrani, soli, nozi i drugom.

Početkom 1942. bili smo na mjestu Kula. Sjećam se da smo držali položaj u groblju. Ustaše su nas pogrđnim riječima izazivale, a mi smo odgovarali. Ovo ističem zbog toga da istaknem

da smo bili u bliskom odstojanju do neprijatelja, uglavnom ustaša.

Kasnije sam otišao u štab bataljona. Štab je bio u šumarovoj kući u Podgradcima. Stvoren je prištapski vod, u kome sam i ja bio. Kod nas su došla dvojica ustaša, koji su se predali. Jednome je bilo ime Zijad. Bio je mlad i zgodan. Svirao je na harmonici. On je kasnije otišao u Hrvatsku, gdje je bio komandant bataljona. Drugi je bio iz Orahove. I on je bio Musliman, ali sam zaboravio kako se prezivao. Ovaj se je pred Kozaračku ofanzivu, zapravo za vrijeme ofanzive, pozivao da pobjegnem kod njega u Orahovu. Ispričao sam to Lekiću i Joci Marjanoviću, komandantu i komesaru bataljona, pa je odlučeno da se ovaj ustaša strijelja.

Sjećam se da je pri štabu bataljone otvorena radionica. U njoj su krpili i šili odjeću i rublje. Jedan majstor, Drvarčanin, pravio je bombe. Bile su dugčke i iskrižane kao kragujevčanke. Mislim da smo u to vrijeme imali i top kojim smo išli u napad na Prijedor, maja 1942. Pucali smo i pod dejstvom je došlo do oštećenja cijevi držača na njoj.

Sjećam se i akcije na Kijevece, koja je izvršena oko 20. aprila 1942. Učestvovala je četa iz Grbavaca i četa iz Turjaka /komandir Nikola Rončević/. Ovdje smo na brzinu uspjeli razbiti neprijatelja, koji se utvrdio rovovima i bodljikavom žicom. Neprijatelj je počeo da baca bombe iz kuće Ranka Bokčevića, nekog borca. Ne znam tačno da li je bila njegova ili kuća borca Babića. Mislili smo da se na nas bacaju bombe sa krova kuće, pa smo otvorili vatru. Ovdje su Nijemci oko kuće napravili roveve. Na našoj strani bilo je poginulih a na strani neprijatelja još više. Poginuo je naš mitraljezac, rodom od Lubine i pod Turjaka. Išli smo mu na sahranu.

Naša bolnica za prvu pomoć bila je smještena u kući ispod kuhinje. Na desnoj strani bila je kuća Matavuljeva. Došao sam u ovu bolnicu da posjetim Djuru Adamovića mog desetera, koji je ranjen ležao. U bolnici je bila drugarica Mica Kačk. U isto vrijeme naišli su neprijateljski avioni, pa su počeli da bombarduju bolnicu. Uposorio sam Micu da se skloni ispred, ali ona nije poslušala. Parče neprijateljske bombe pogodilo je u čelo i ostala je artva.

Istog dana dovedena je Nevenka Trivić. Njena kuća je ispod Dragelja i Lubine, kod mosta. Nevenku je uhvatila naša patrola. Ona je narodu koji je pobjegao iz Dragelja prema Grabovcu, govorila da se vrati svojim kućama, da mu neprijatelj neće ništa. Međutim, kada su je ljudi poslušali, Nijemci i ustaše su ih počeli hvatati, proganjati i ubijati. Nevenka je u Matavuljevom potoku strijeljana. Bila je izdajnik. To se desilo u proljeće 1942.

Arhiv Bos. kraljeve B. Luka

ABK 209-008-024